

SEPPÖ SIVONEN

Itä-Suomen yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos / Alue- ja kuntatutkimuskeskus Spatia

GEOPARK – uusi mahdollisuus maaseudun luonto- ja kulttuurimatkailun kehittämiseen

Unescon suojeluksessa toimivaan maailmanlaajuiseen Geopark -verkostoon kuuluu yhteensä 90 aluetta 24 maasta. Euroopassa on nykyisin 52 geoparkkia, eniten Saksassa, Englannissa, Italiassa ja Espanjassa. Maailman pohjoisin ja Suomen ainoa geopark on Rokua Geopark, joka koostuu Oulujokilaaksosta, Oulujärvestä ja Rokuan harju- ja dyynialueesta.

Mutta mikä on geopark? Se on alue, joka sisältää erityisen merkittäviä geologisia kohteita niiden harvinaislaatuisuuden, koulutuksellisen ja tieteellisen merkityksen tai esteettisen vetovoiman vuoksi. Geoparkilla on oltava selvästi määritellyt rajat ja sen on oltava riittävän suuri kohdealueen taloudellisen kehityksen mahdollistamiseksi. Geologisen kiinnostavuuden lisäksi geoparkin vetovoima voi perustua sen ekologiin, historiallisiin tai kulttuurisiin ominaispiirteisiin. Geopark ei ole suojelukohde, vaan sen perustamisen ja toiminnan kehittämisen täytyy perustua alusta asti paikallisten ihmisten aktiiviseen osallistumiseen. Kun geoparkilla on taloudellisesti aktiivinen rooli alueella, kohdentuu toiminta varsinkin geomatkailun kehittämiseen.

Euroopan Geopark -verkoston syntyjuuret voidaan ulottaa vuoteen 1991. Tällöin Ranskan Dignessa yli 30 maan edustajat allekirjoittivat julistuksen the International Declaration of the

Rights of the Memory of the Earth.

Dokumentti puolustaa geologisen perinnön kansainvälistä suojelua toteamalla, että maapallo tallentaa historiansa kallioperässä ja maisemassa luettavasti ja tulkittavasti samalla tavoin kuin vanhat puut tallentavat elämänsä ja kasvunsa.

Uuden sysäyksen geologisen perinnön suojeleminen sai vuonna 1997, kun ranskalainen geologi Guy Martini ja kreikkalainen geologi Nicolas Zouros ideoivat aloitteen Euroopan kattavasta geopark-verkostosta. Tuolloin keskustelu geologisen perinnön vaalimisesta erityisen organisaation alaisuudessa oli uutta ja sen suojeleminen kulttuuri- ja luonnonperinnön rinnalla oli vielä lapsenkengissä. Unescon Maailmanperintökohteiden suojelun tarkoitukseen ei sisälly geologisen perinnön suojeleminen. Yhtenä ongelmana oli vaikeasti ylitettävä kuilu geotieteilijöiden ja suuren yleisön välillä. Euroopan Geopark -verkoston luominen pyrki tämän kuilun kaventamiseen. Eri puolilla Eurooppaa oli jo perustettu alueita, joiden tehtävänä oli geologisen perinnön vaaliminen. Näitä olivat Réserve Géologique de Haute Provence Ranskassa, Petrified Forests of Lesvos Kreikassa, Maestrazgo Cultural Park Espanjassa ja Vulkaneifel Saksassa. Nämä alueet olivat valmiita yhteistyöhön ja kokemusten vaihtoon, mikä johti vuonna 2000 Euroopan Geopark -verkoston perusta-

miseen. Maailmanlaajuinen Geopark -verkosto perustettiin Pariisissa vuonna 2004. Se tekee läheistä yhteistyötä Unescon Maailmanperintökeskuksen (World Heritage Centre) sekä maailmanlaajuisen biosfääriverkoston (World Network of Biosphere) kanssa.

Tämä katsaus perustuu Itä-Suomen yliopiston Karjalan tutkimuslaitoksen Alue- ja kuntatutkimuskeskus Spatian käynnissä olevaan, eri näkökulmista käsin tehtävään esiselvitykseen geoparkin perustamisedellytyksistä Pohjois-Karjalaan. Lähtökohtana ovat Euroopan Geopark -verkoston jäsenyyssuhteet. Geopark-konseptin selvittämisen ja Euroopan Geopark -verkoston esittelyn jälkeen selvitystyössä tarkastellaan geoparkkien keskeisiä tehtäviä geologisen perinteen vaalijoina, geomatkailun edistämiseksi ja koulutuksen näkökulmasta. Joissakin geoparkeissa tehdään myös tutkimustyötä. Selvitystehtävässä tarkastellaan myös paikallisen kulttuurin ja historian huomioon ottamista geoparkkien toiminnassa sekä paikallisyhteisöjen osallistumista niiden suunnitteluun ja hallintoihin.

Katsauksessa keskitytään tuomaan esille geoparkkien keskeisiä tehtäviä geologisen perinteen, geomatkailun ja koulutuksen yhteydessä. Lopuksi on esitelty päätelmiä, joita selvityksen yhteydessä järjestetty työpaja ja Geologian tutkimuskeskukset tilattu raportti Pohjois-Karjalan edellytyksistä geoparkin perustamiseen toivat esille. Esiselvitystyö päättyi kesäkuussa 2013. Sitä rahoittaa Pohjois-Karjalan maakuntaliitto Euroopan aluekehitysrahaston projektina.

Maan perinnön vaaliminen

Ilmaston muutos, saastuminen, sademetsien häviäminen, metsäpalot ja eliöiden sukupuuttoon kuoleminen ovat lisänneet luonnonympäristön suojelun tarvetta. Myös kallioperä, mineraalit, fossiilit, maalajit ja maanmuodot ovat oleellinen osa luontoa. Elinympäristön, kasvien ja eläinten jakautuminen maapallolla ei riipu vain ilmastosta vaan myös geologiasta ja maisemasta. Geologia ja maisema ovat vääjäämättömästi vaikuttaneet yhteiskuntaan, sivilisaatioon ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen planeetallamme. Geodiversiteetti on rinnakkainen termille biodiversiteetti ja sillä

tarkoitetaan ei-elollisen luonnon moninaisuutta ja sen vaikutusta sekä elollisen luonnon että kulttuurin diversiteettiin. Euroopan unioni hyväksyi julistuksen Euroopan maaperän perinnöstä ja geodiversiteetistä vuonna 2004.

Euroopassa on monia kohteita, jotka ovat geologisesti harvinaislaatuisia ja korvaamaton osa maan perintöä. Luonnolliset kalliopaljastumat, maanmuodostumat ja kallioperän keinotekoiset muodostumat kaivostoiminnan, louhinnan ja rakentamisen kautta ovat maan perinnön ymmärtämisen näkökulmasta oleellisia asioita. Menneisyudessa tahtuneiden maan prosessien ymmärtäminen, kuten maaperän muotoutuminen, eroosio, aavikoituminen, maanjäritykset, kasvien ja eläinten evoluutio ja sukupuuttoon kuoleminen, auttavat nykyisyyden ja tulevaisuuden ymmärtämisessä. Tämän päivän ympäristöongelmia ratkaisemaan pyrkivä tulevaisuudentutkimus on mahdollista vain, jos geokohteet ovat mukana tässä tutkimuksessa.

Maanperintökohteet ovat oleellisia koulutuksessa ja kasvatuksessa, geologian käytännön demonstraatioissa ja maanmuotojen kehityksen kuvaamisessa. Geologiset ja geomorfologiset piirteet tuovat esille maiseman esteettisen ja ekologisen laadun osana Euroopan kulttuuriperintöä. Koulutuksen ohella tiede tarvitsee geologisen perinnön suojelua tutkimusta varten, havaintojen vertailuun ja aikaisempien hypoteesien uusiin tarkasteluihin. Geokonservointi voi edesauttaa luonnonsuojelun ja sosioekonomisen kehityksen vuorovaikutusta. Tämä näkökulma sallii myös geomatkailun ja sitä tukevien geoparkkien perustamisen.

Geomatkailun kehittäminen

Geoparkkien keskeinen tehtävä on geomatkailun kehittäminen. Geoturismi on suhteellisen uusi matkailun muoto, jolla nähdään olevan huomattava kasvun mahdollisuus. Alan konferenssit ja julkaisut kertovat geoturismien maailmanlaajuisen suosion kasvusta. Vuonna 2007 alalle perustettiin kansainvälinen järjestö the International Association for Geotourism (IAGt).

Geomatkailusta on laadittu useita määritelmiä. Sadryn (2009) mukaan geomatkailu on tietopohjaista turismia, jossa matkailuteollisuus yhdistyy

monitieteisesti elottoman luonnon ominaisuuksien suojelemiseen ja ymmärtämiseen, ja joka lisäksi ottaa huomioon suurelle yleisölle tarkoitettujen geokohteiden asiaankuuluvat kulttuuriseikat. Dowlingin ja Newscomen määritelmän (2010) mukaan geomatkailu on luontomatkailun yksi muoto, joka kohdistuu erityisesti maisemaan ja geologiaan. Se edistää matkailua geokohteisiin, geodiversiteetin suojelua ja maaperää tutkivien tieteiden ymmärrystä sen arvostuksen ja oppimisen avulla.

Geomatkailun on nähty olevan esimerkkinä muulle ympäristövastuulliselle matkailulle luomalla parhaita käytäntöjä suunnittelussa, johtamisessa ja toiminnoissa. Jokaisen geomatkailun kehittämissuunnitelman olisi otettava huomioon seuraavat peruslähtökohdat:

- geoturismi on riippuvainen geologisesta perinnöstä
- geologisen perinnön suojelu ja geokonservointi ovat edellytyksiä geoturismin kehittämiseksi
- geoturismi lisää tietoisuutta geologisesta ympäristöstä ja sen arvostusta
- geoturismin tulisi lisätä yhteisöllistä hyvinvointia
- geoturismin tulisi kehittää kestävää ja elinkelpoista matkailuteollisuutta.

Näiden kriteereiden mukaisesti menestyksellisen geomatkailun tulisi luoda sitä palvelevia työtilaisuuksia ja antaa virikkeitä yleisemminkin maa-seudun kehittämiseen kestävä kehityksen mukaisesti. Onnistuessaan se luo kumppanuuksia hallinnon, paikallisen liike-elämän, matkatoimistojen, ravintoloiden, asunnon tarjoajien ja paikallisten ihmisten kesken. On esitetty, että mitä paremmin taloudellinen hyöty jakautuu, sitä paremmalta geoparkin kestävä tulevaisuus näyttää. Kreikassa Lesvos Pertfied Geoparkissa käy vuosittain 90 000 vierailijaa ja se tarjoaa sekä pysyviä että tilapäisiä työpaikkoja paikallisväestölle. Geopark on saaren tärkein matkailukohde. Naturtejo Geopark Portugalissa puolestaan konsultoi paikallisia ihmisiä ja ehdottaa heille uusia ideoita geoparkin taloudellisen perustan kehittämiseksi. Täällä on harjoitettu esimerkiksi geogastronomiaa.

Paikallistalouden kannalta erityisten geotuotteiden tuottaminen onkin tärkeässä roolissa. Tällaisia

ovat esimerkiksi Vulkaneifel Mineral Water Cocktails Vulkaneifel Geoparkissa Saksassa, dinosaurusleipä Hateg Country Dinosaurs Geoparkissa Romaniassa ja ammoniittisuklaa ja -leipä Réserve Géologique de Haute-Geoparkissa Provencessa Ranskassa. Kreikassa Psiloritis Geopark kutsui taiteilijoita ja käsityöläisiä Saksasta, Ranskasta ja omalta alueelta vaihtamaan ideoita ja vahvistamaan siteitä puiston johdon ja paikallisten käsityöläisten ja taiteilijoiden kanssa.

Koulutustehtävä

Tiedon välittäminen ja koulutus kuuluvat kaikkien geoparkkien toimintakuvaan. Muodollinen ja epämuodollinen geokasvatus on osa geologisten perintökohteiden suojelua. Näyttelyt infokeskuksissa, museot, esittelytaulut, kirjat, kartat ja esitteet kertovat maaperän historiasta, alueen geologiasta, luonnon historiasta ja arkeologiasta. Geoturistit ja koululaiset voivat tutustua alueen geologiaan myös seuraamalla georeittejä, lukemalla alueen maisemappaita ja osallistumalla erilaisiin yleisötapahtumiin. Kestävän kehityksen edistäminen geoparkin alueella edellyttää monitieteisyyttä ja yhteistyötä yliopistojen, paikallisten viranomaisten ja sidosryhmien kesken. Samalla geopark edistää myös tieteellistä tutkimusta ja yhteistyötä yliopistojen ja tutkimuslaitosten kesken sekä innostaa dialogia geotietelijöiden ja paikallisten ihmisten välillä.

Yksittäiset geoparkit eri puolilla maailmaa ovat laatineet koulutusohjelmia ja ohjeita geologian opettamiseksi eri kouluasteilla. Esimerkiksi Portugalissa Naturtejo Geoparkin vuonna 2007 aloittamiin koulutusohjelmiin oli vuoteen 2009 mennessä osallistunut yli 3 800 koululaista, opiskelijaa ja opettajaa, jotka olivat iältään 4–70 -vuotiaita. Koulutusohjelmat on suunnattu sekä kouluille että yliopistoille. Ohjelmien toteuttamista varten geopark on palkannut paikallisia geologeja ja opettajia. Tällä halutaan tähdentää paikallisen tiedon merkitystä geoparkin asiantuntemuksessa. Gea Norvegica European Geopark Norjassa on suunnitellut erityisen geokohteen opiskelijoille ja opettajille ja laatinut koulutuspaketteja peruskouluja ja lukioita varten. Maaliskuussa 2007 geoparkin myötävaikutuksesta geologiasta tuli lukioihin oma

oppiaineensa. Arouca Geopark Portugalissa on puolestaan omaksunut ehkä erikoisenkin koulutusstrategian: opettajat esittelevät geoparkin toimintoja ja geologista perintöä pukeutuneena alueelta löydettyihin fossiileihin. Kaikki koulutus ei suuntaudu yksinomaan geologiseen perintöön. Sobrarbe Geopark Espanjassa on perustanut koulutuskeskuksen Ainsan keskiaikaisen kaupungin aatelislinnaan. Linnan historiallisen puolustustehävän sijasta siitä on tullut vapaa-ajan, koulutuksen ja kulttuurin keskus, joka samalla vaalii linnan historiallista perintöä. Osa linnasta sisältyy Sobrarben Geoparkkiin.

Laajemmassa mielessä geoparkit ovat epämuodollisen kasvatuksen keskuksia, jotka tarjoavat turisteille tietoon perustuvia kokemuksia ja näin lisäävät heidän arvostustaan maisemaa ja kulttuuria kohtaan.

Lesboksen kokemuksia

Lesboksen (Lesvos) saari sijaitsee Aigeanmeren kaakkoisosassa ja on Kreikan kolmanneksi suurin saari. Sen pinta-ala on 1 630 km². Saaren läntisessä osassa on vuonna 2004 perustettu Petrified Forest of Lesvos Geopark. Se on Kreikan ensimmäinen geopark, jonka geologinen erityislaatuisuus perustuu 15 000 hehtaariin laajuiseen kivettyneeseen metsäalueeseen. Kivettyneen metsän syntyminen liittyy itäisen Aigean alueen intensiiviseen tuliperäiseen aktiivisuuteen miljoonia vuosia sitten.

Sigrin kylässä sijaitseva Lesboksen Luonnontieteellinen museo aloitti toimintansa vuonna 1994. Sen tehtävänä on suorittaa alueella tieteellistä tutkimustyötä ja huolehtia kivettyneen metsän hallinnoinnista, suojelusta ja hyödyntämisestä sekä koko geoparkin hallinnosta ja johtamisesta. Petrified Forest of Lesvos Geopark on Euroopan Geopark -verkoston perustajajäseniä. Norjassa pidetyssä verkoston kokouksessa vuonna 2011 se julistettiin Euroopan parhaaksi geoparkiksi. Parhaillaan on suunnitteilla koko Lesboksen saaren kattavan geoparkin perustaminen nimellä Lesvos Geopark.

Lesboksen Geoparkilla on ollut tärkeä vaikutus paikallisen talouden kehitykseen. Geoparkin ja läntisen Lesboksen matkailijamäärän lisäämiseksi on järjestetty useita tieteellisiä- ja kulttuuritapahtumia

sekä museossa että ulkotiloissa. Näihin on sisällytetty luonnonhistoriallisia näyttelyjä, luentoja, kirjaesittelyjä, kuvanveistonäyttelyjä, maalaus- ja valokuvaustapahtumia, musiikkikonsertteja ja teatteriesityksiä. Museo on järjestänyt myös teematahtumia juhlistamaan erityisiä päiviä, kuten esim. kansainvälistä museopäivää, kansainvälistä muistomerkkien ja -paikkojen päivää, maanpäivää ja maailman ympäristöpäivää.

Enemmistö läntisen Lesboksen uusista yrityksistä on linkittynyt geoparkin toimintoihin. Geopark on luonut yhteydet paikallisiin matkailuyrityksiin, ravintoloihin ja pieniin museoihin tarjotakseen riittävän infrastruktuurin lisääntyvän matkailijajoukon tarpeisiin. Samalla se on luonut työtilaisuuksia matkailuyrityksille, pienille hotelleille, vierastaloille, ravintoloille ja paikallisille käsityöläisille. Nuoret ovat saaneet kausitöitä museosta. Geopark tekee yhteistyötä myös Naisten Agroturismien Osuuskunnan ja paikallisten ruuan tuottajien kanssa. Näin matkailijat saavat maistaa ja ostaa paikallisia ruokatuotteita, kuten pastaa, oliiviöljyä, viiniä, ouzoa, perinteisiä makeisia ja marmeladeja. Naisten osuuskunnat huolehtivat konferenssien ja kokousten ruokailusta ja valmistavat ruuat paikallisten reseptien mukaan. Vuosittaisesta agroturismi-festivaalista naiset ovat löytäneet oivan tavan markkinoida tuotteitaan.

Geoparkin toimintojen keskiössä on koulutus-toiminta. Perus- ja lukioasteille on organisoitu ympäristökasvatusohjelmia, joihin sisältyy geokohteiden tunnistamista, fossiilien kaivamista ja konservointia, luonnon havainnointia ja lintujen bongaamista. Pääturistikauden ulkopuolella, keväällä ja syksyllä tapahtuvat kouluvierailut vaikuttavat myönteisesti paikallistalouteen. Koululaisryhmiä tulee Lesboksen lisäksi muualta Kreikasta ja ulkomailta. Geopark tukee myös yliopistojen kenttäkursseja, jotka on tarkoitettu geomorfologian, geologian, paleontologian, maantieteen, ympäristötieteiden, museologian, konservoinnin ja vulkanologian opiskelijoille. Yliopisto-opiskelijoita tulee Kreikan lisäksi muualta Euroopasta ja Yhdysvalloista.

Rokua Geopark

Muhoksen, Utajärven ja Vaalan kuntien alueella sijaitsevan Rokua Geoparkin geologinen arvo perustuu jääkaudella ja sitä seuranneena aikana syntyneisiin maastomuotoihin, jotka on arvioitu Euroopan Geopark -verkoston kriteerein Suomessa ja Euroopassa ainutlaatuisiksi. Rokua Geopark kertoo Rokuan, Oulujärven ja Oulujokilaakson syntytarinan, jääkauden perinnön. Jääkauden tarinaan yhdistyy sulavaa jäätä ja vetäytyvää merenrantaa seuraava ihmisen historia. Näin geopark yhdistää yhdeksi kokonaisuudeksi alueen geologian, luonnon- ja kulttuurihistorian viime jääkaudesta nykypäivään asti. Rokuan kansallispuisto perustettiin vuonna 1956 suojelemaan luonnontilaisia jäkäläkankaita ja erikoisia geologisia piirteitä. Alueeseen sisältyy myös valtion omistamia alueita Rokuan Natura 2000-alueelta. Matkailukohteena Rokua on ollut jo 1930-luvulta lähtien. Se on ollut varsinkin Oulun seudun asukkaiden virkistätymiskohde. Rokuan Terveys- ja Kuntouttamissäätiö perustettiin 1972 Rokualle rakennettavaa kuntoutumiskeskusta varten.

Rokua Geoparkin suunnittelu käynnistyi vuonna 2005, jolloin tehtiin alueesta kertova pysyvä näyttely ja kirja, laadittiin ympäristökasvatuksen oppimateriaaleja, uudistettiin retkeilyreitit ja luontotauluineen ja järjestettiin luontomatkailijoiden symposium. Varsinainen idea geoparkista saatiin Metsähallitukselta. Samana vuonna hankkeen suunnittelua ja kehittämistä varten perustettiin neuvottelukunta. Tässä vaiheessa Utajärven, Vaalan ja Muhoksen kunnan strateginen yhteistyö oli tiivistynyt. Kuntien yhteinen tuki takasi geopark-idean toteuttamiseksi tarvittavan paikallisen sitoutumisen ja tahtotilan. Hankkeen edustajat osallistuivat suunnittelun käynnistymisestä lähtien Euroopan Geopark -verkoston konferenssiin ja esittelivät Rokua Geoparkin perustamisideaa.

Rokua Geoparkin hakemuksen Euroopan Geopark -verkostoon liittymiseksi vuonna 2009 jättivät Muhoksen, Utajärven ja Vaalan kunnat, Metsähallitus ja Rokuan Terveys- ja Kuntouttamissäätiö yhdessä. Jäsenyys hyväksyttiin Lesboksen saarella pidetyssä verkoston konferenssissa vuonna 2010. Sitä edelsi vuonna 2009 Euroopan Geopark -verkoston kahden edustajan arviointikäynti Rokualla.

Rokua Geoparkin hallinnosta vastaa Humanpolis Oy yhdessä geopark-kuntien Muhoksen, Utajärven ja Vaalan sekä Metsähallituksen ja Rokuan Terveys ja Kuntouttamissäätiön kanssa. Hallinnolla on Geologian tutkimuskeskuksen asiantuntijatuki. Humanpolis Oy on voittoa tavoittelematon kehittämissyhtiö, jonka omistaa Rokuan Terveys ja Kuntouttamissäätiö. Sen tarkoituksena on toimia Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun elinkeinotoiminnan edistäjänä ja kehittäjänä toimialansa puitteissa sekä edistää alueen kuntien, muiden julkisyhteisöjen ja elinkeinoelämän keskinäistä yhteistoimintaa.

Jäsenyyden kautta alueen elinkeinoelämän, erityisesti matkailun, nähtiin saavan uudenlaisen mahdollisuuden verkostoitumiseen ja toimimiseen kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Jäsenyys onkin lisännyt alueen kiinnostavuutta ja kasvattanut matkailijoiden määrää, viipymää ja kansainvälisyyttä. Jäsenyys lisää Rokua Geopark -alueen ja samalla Suomen luonnon kansainvälistä tunnettuutta. Se avaa myös alueen kouluille erinomaiset mahdollisuudet yhteistyöhön muiden maiden geopark-alueiden koulujen kanssa.

Rokua Geoparkin matkailijamäärästä ei ole vielä tehty tarkkaa tutkimusta. Arvion mukaan vuosittainen kävijämäärä on noin 20000. Geoparkin alueella on kattava ulkoilureittien verkosto kävelen liikkumista, pyöräilyä, hiihtoa, melontaa ja moottorikelkkailua varten. Reittien varrella sijaitsee lukuisia opastetauluja, joiden aihealueet kattavat geologian, elollisen luonnon, historian ja kulttuurin. Alueen läpi Oulusta Rokualle kulkee Oulujokilaakson tervareitistö, joka on mahdollista kesäaikaan kulkea patikoiden tai maastopyöräillen. Lisäksi geoparkin aluetta mainostetaan ”Suomen aarreaittana” marjastajille ja sienestäjille.

Paikallinen kulttuuriperintö esittäytyy Rokua Geoparkissa useissa matkailijoille tarkoitetuissa kulttuurikohteissa. Näitä ovat muun muassa Tervantie, Keisarintie, Lamminahon nykyisin Museoviraston suojeluksessa oleva 1700-luvun lopun pihapiiri rakennuksineen, Muhoksen, Utajärven ja Säräisniemen kirkot ja kotiseutumuseot sekä Oulujen voimalaitokset.

Muiden geoparkkien tavoin Rokua Geopark kehittää ympäristökasvatusta. Siihen tarjoutuvat hyvät puitteet kansallispuistossa ja Oulujärven

retkeilyalueella. Geopark on leirikoulujen lisäksi tehnyt yhteistyötä alueen koululaitoksen kanssa. Muhoksen, Vaalan ja Utajärven lukiot ovat geolukioita eli niissä voi suorittaa geologian opintoja. Lisäksi geopark järjestää opaskoulutusta. Yhteistyötä niin koulujen kuin paikallisten yritystenkin kanssa on tarkoitus lisätä. Geopark on laatinut alueen yrityksille laatukriteerit, jotka oikeuttavat niitä käyttämään Rokua Geopark -logoa markkinoinnissaan.

Rokua Geoparkin perustamisessa huomionarvoista on alueen kuntien tuki toiminnan suunnittelu- ja käynnistämisvaiheesta alkaen. Tämä mahdollistaa alhaalta ylös -lähestymistavan ja takeen paikallisesta sitoutumisesta. Luonnollisesti ensiarvoista on myös Metsähallituksen ja Geologian tutkimuskeskuksen tiivis mukana olo geoparkin sisällön suunnittelussa, toteutuksessa, verkostoitumisessa ja hallinnossa.

Rokua Geoparkin suunnittelu ennen jäsenyyttä Euroopan Geopark-verkostossa kesti viisi vuotta, mitä pidetään kansainvälisesti lyhyenä aikana. Se on toteutettu pääosin EU-hankerahoituksella. Suunnittelu- ja käynnistämisvaiheessa on kiinnitetty paljon huomiota viestintään ja verkostoitumiseen paikallisesti, alueellisesti ja kansainvälisesti. Geopark on tehnyt muun muassa kumppanuussopimuksen Oulun yliopiston kanssa ja isännöi Euroopan Geopark-verkoston konferenssia vuonna 2015.

Uuden geoparkin edellytykset

Geologian tutkimuskeskuksen arvioinnin mukaan Pohjois-Karjalan alueella on geologisesti hyvät mahdollisuudet geopark-alueen perustamiseen. Maakunnassa on runsaasti hyviä ja mielenkiintoisia geokohteita, joita tuotteistamalla ja markkinoimalla on mahdollista saada aikaan uusi, suhteellisen vähän käytetty matkailuvaltti alueelle. Jäsenyys kansainvälisissä Geopark- verkostoissa toisi mukanaan piristysruiskeen matkailuelinkeinon kehittämiseen ja avaisi mahdollisuuksia kansainväliselle tunnettavuudelle.

Pohjois-Karjalan alueella on useita merkittäviä geologisia ominaispiirteitä. Alueen arkeisen, nykyistä lämpimämmän kauden, kallioperäalueen

kivilajit kuuluvat Euroopan ja myös maailma vanhimpiin. Alueella on myös nähtävissä kahden eri geologisen aikauden kallioperäalueen raja. Kallioperään liittyy myös alueen mosaiikkinen maisema järvineen ja vaaroinen. Pohjois-Karjalalla on pitkä historia kaivos- ja kaivannaisteollisuudessa. Vanhimmat kaivokset ulottuvat 1800-luvulle ja Outokummun malmin löytyminen johti maamme modernin kaivosteollisuuden syntymiseen.

Geologian tutkimuskeskus on asiantuntijatyösään pyrkinyt siihen, että Suomeen mahdollisesti perustettavat uudet geopark-alueet liittyvät geologisiin pääteemoihin: kallioperään, maaperään, suo- ja järviluontoon. Myös alueelliset, geologiaan liittyvät merkittävät erikoisteemat ovat mahdollisia. Uusia geopark -alueita suunniteltaessa tulisi välttää samaan aiheeseen liittyvää geologista päällekkäisyyttä.

Pohjois-Karjalan osalta on kohonnut kaksi pääajatusta mahdollisen geoparkin geologiseksi perustaksi. Nämä ovat kaivosteollisuus ja siihen liittyvä historia sekä suoluonto. Molemmissa aiheissa Pohjois-Karjalassa on jo valmiita geomatkailuun liittyviä, toiminnassa olevia kohteita. Näiden aiheiden ympärille on mahdollista suunnitella selkeät rajat omaava alue. Geokohteita voisivat olla esimerkiksi Koli, Outokummun kaivosmuseo, Suomen kivi-keskus Juuassa, Möhkön ruukkimuseo, Outokummun esiintymän löytöpaikka Rääkkylän Kivisalmissa, Petkeljärven kansallispuisto, Kesonsuo, Koitajoen alue ja Patvinsuo. Pohjois-Karjalassa geokohteista on itse asiassa runsauden pula.

Mitä Pohjois-Karjala hyötyisi Geoparkista -työpaja järjestettiin joulukuussa 2012. Sen osanottajajoukko koostui esiselvityshankkeen ohjausryhmän, hanketoimijoiden, matkailu- ja museoalan, kuntien, Itä-Suomen yliopiston ja Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun sekä Joensuun seudun elinkeinoyhtiö Josek Oy:n edustajista. Myös työpajan tulosten perusteella geoparkin perustamiselle on Pohjois-Karjalassa erinomaiset geologiseen perintöön, luontoon, maisemaan ja kulttuuriin liittyvät edellytykset. Maakunnassa toimivat koulutusorganisaatiot ja yritykset jo nykyisellä toiminnallaan voivat tukea geoparkin toimintaa. Alueellisesti Pohjois-Karjala Geopark voisi sijoittua vyöhykkeelle Outokumpu (Polvijärvi) – Juuka – Lieksa – Ilomantsi. Vyöhykkeen laajentaminen Itärajan

ylitse toisi geoparkille huomattavaa lisäarvoa Euroopan Geopark-verkostossa. Venäjällä ei ole vielä yhtään geoparkkia. Kohdevyöhykkeellä on, kuten Geologian tutkimuskeskuksen raportista käy ilmi, useita geopark-konseptiin sopivia kohteita. Toiminnassa tulisi huomioida ihmisen jättämät jäljet maisemaan ja maakunnan rikas tarinaperinne. Keskeisimpänä edellytyksenä geoparkin perustamiselle on lopulta kuitenkin kohdealueen ihmisen vahva sitoutuminen hankkeen suunnitteluun heti alkuvaiheesta lähtien.

LÄHTEET

- Apuan Alps Geopark. Saatavissa: <http://www.apuanegeopark.it/>. [Viitattu 1.2.2013].
- Apuane Geopark. Application Dossier of the Apuan Alps Regional Park for Membership in the European and Global Geoparks Network under the auspices of Unesco. Saatavissa: http://www.apuanegeopark.it/documents/Application_dossier_november_2010.pdf. [Viitattu 1.2.2013].
- Burren and Cliffs of Moher Geopark. Saatavissa: <http://www.burrenconnect.ie/geopark/geopark.html>. [Viitattu 1.2.2013].
- Burren and Cliffs of Moher Aspirant Geopark. An Application for European Geopark Status for the Burren and Cliffs of Moher Aspirant Geopark. County Clare, Ireland. Saatavissa: <http://www.burrenconnect.ie/UserFiles/Image/file/Application%20to%20European%20Geopark%20Network%20for%20Geopark%20Status%20for%20the%20Burren%20and%20Cliffs%20of%20Moher.pdf>. [Viitattu 1.2.2013].
- Copper Coast European Geopark. Saatavissa: <http://www.coppercoastgeopark.com/>. [Viitattu 1.2.2013].
- Da Carvalho, Carlos Neto & Joana Rodrigues (toim.) 2009. New Challenges with Geotourism. Proceedings of the VIII European Geoparks Conference. Idanha-a-Nova, Portugali 14.–16.9.2009. Saatavissa: http://www.tracemaker.com/files/new_challenges_with_geotourism.pdf. [Viitattu 1.2.2013].
- English Riviera Geopark. Saatavissa: <http://www.englishriviera-geopark.org.uk/>. [Viitattu 1.2.2013].
- English Riviera Geopark. First Activity Report from the English Riviera Geopark. Saatavissa: http://www.europeangeoparks.org/wp-content/uploads/2012/03/English_Riviera_Geopark.pdf. [Viitattu 1.2.2013].
- European Geoparks Network. Saatavissa: <http://www.european-geoparks.org/>. [Viitattu 1.2.2013].
- Farsani, Neda Torabi, Celeste Oliveira Alves Coelho, Carlos Manuel Martins da Costa & Carlos Neto de Carvalho, (toim.) 2012. Geoparks and Geotourism, New Approaches to Sustainability for the 21st Century. Brown Walker Press, Boca Raton, Florida, USA.
- Krökki, Vesa 2012. Esitys Geopark-seminaarissa Rokualla 7.6.2012. National Geographic. The Geotourism Charter. Saatavissa: http://travel.nationalgeographic.com/travel/sustainable/pdf/geotourism_charter_template.pdf. [Viitattu 1.2.2013].
- Nenonen, Jari & Kaisa-Mari Remes 2012. Selvitys Pohjois-Karjalan alueen geologisista perusteista Geopark-alueeksi. Geologian tutkimuskeskus. Itä-Suomen yksikkö Kuopio, 19.2012.
- Newsome, David & Ross K. Dowling (toim.) 2005. Geotourism: Sustainability, Impacts and Management. Butterworth-Heinemann.
- Newsome, David & Ross. K Dowling, (toim.) 2010. Geotourism: The Tourism of Geology and Landscape. Goodfellow Publishers.
- Petrified Forest of Lesvos Geopark. Saatavissa: <http://www.petrifiedforest.gr/>. [Viitattu 1.2.2013].
- Petrified Forest of Lesvos Geopark 2007. Application of the proposed Lesvos Geopark <http://www.petrifiedforest.gr/NEW%20pf/application/index.htm>. [Viitattu 1.2.2013].
- Rokua Geopark. Saatavissa: <http://www.rokuageopark.fi/>. [Viitattu 1.2.2013].
- Sivonen, Seppo 2012. Mitä Pohjois-Karjala hyötyisi geoparkista – työpajan muistio 3.12.2012. Itä-Suomen yliopiston. Alue- ja kuntatutkimuskeskus Spatia.
- Tervo, Tapani 2012. Rokua Geopark: jääkauden perintö. Geologinen retkeilyopas. Geologian tutkimuskeskus, Espoo.
- Unesco 2006. Guidelines and Criteria for National Geoparks seeking UNESCO's assistance to join the Global Geoparks Network. Saatavissa: <http://www.episodes.co.in/www/backissues/292/115-118%20Geopark.pdf>. [Viitattu 1.2.2013].